

Oponentský posudek disertační práce Vladimíra Mertvy

5 MINUT SLÁVY JEDNÉ PÍSNĚ

Odraz vlivu českého folku na sociální změnu.

FHS UK Praha 2022

Disertační práce Vladimíra Mertvy si klade za cíl vytvoření autobiografické eseje, která dává osobní výpovědi autora do dobových souvislostí a nabízí průniky mezi jeho vnímáním autorské písňové tvorby s projevy české folkové scény. Již na první pohled je zřejmé, že nejde o standardní odbornou studii, ale o text, který je pojednán na principech auto-etnografie, kde výzkumník je zároveň zkoumaným objektem i pozorovatelem a reflektuje sám sebe v prostředí, které mu je blízké, nebo kdy je tzv. insiderem. Autor se však vztahuje spíše k minulosti, kterou zpětně reflektuje. Tvoří tak vlastní narativ, který má charakter vzpomínání, opírá se přitom někdy i o vlastní deníkové(?) zápisy, které označuje jako archiv autora a propojuje je s aktuálními úvahami.

Téma je v tomto ohledu originální a zprostředkovává poznání žité skutečnosti v prostředí českého folku, výstižným způsobem charakterizuje postavu tzv. písničkáře a umožňuje pochopit mnohé souvislosti s dobovým kontextem pozdního socialismu, stejně tak jako raného postsocialismu a komercializace tohoto žánru. Koncepce a celková struktura práce a tvorba autorského textu však zasluhuje důkladnější rozbor.

Práce je rozdělena do dvou stěžejních částí, z nichž první se zaměřuje na dobu uměleckého růstu autora v prostředí, které jej ovlivňovalo. Postupuje v časové ose a skrze krátké výstižně nazvané kapitoly skládá mozaiku osobnosti písničkáře, a to jak z pohledu sebe samého, tak i publika či represivních orgánů. Druhá část je pak zejména reflexí společenské proměny po roce 1989, ale zároveň se sem neustále retrospektivně promítají 70. a 80. léta tedy období pozdního socialismu. Průběžná konfrontace polistopadových změn s tím, co tomu předcházelo v prostředí českého folku je zde červenou nití, která spojuje minulost s přítomností a klade je do permanentního napětí. Autor tak vede průběžný dialog se sebou, svými vzory a ostatními aktéry této scény vůči nimž se často vymezuje a zpřesňuje tak svou vlastní pozici písničkáře v daném společenském kontextu. Promítají se sem další úvahy o folku, folkloru, tradici i folkařích, které nemají podobu systematických studií, ale spíše vyplývají z momentální situace. Kapitoly tak mají podobu krátkých filmových záběrů, které teprve v celkovém sestřihu dávají hlubší význam. Stěžejním přínosem se takto stává poznání rozporuplnosti období, ve kterém se působení písničkáře odehrává a prizmatem jeho tvorby nahlédnutí do skutečnosti, kterou mnozí

historikové soudobých dějin charakterizují jako deterritorializaci významů. Jde zejména o konstatování v politickém ovzduší pozdního socialismu ničím neobvyklé situace, kdy pod svícem bývá největší tma. Tedy období, kdy se, jak píše Přemysl Houđa, „děly věci“... Vychází přitom stejně jako další historikové - M. Pullmann, M. Kopeček ad., z teze A. Jurčaka o pozdním socialismu jako přípravném období změny. Jak uvádí antropolog Alexej Jurčak, určité floskule se opakovaly právě proto, aby zněly jako autoritativní mluva s vyšší platností. Tím se dostala do popředí performativní stránka jazyka, tedy jeho forma, která nabyla převahy nad vlastním obsahem sdělení. Tyto dvě roviny se natolik zautomatizovaly, že i zmiňovaný dozor a cenzura byly pouze součástí nezbytné autoritativní mluvy, pod kterou se pak mohlo vyslovit něco jiného. Autor disertační práce sice s nelibostí konstatuje roli orální historie, která má tendenci vidět skutečnost pouze skrze interpretaci získaných narativů, zároveň ale nevědomky poskytuje k těmto zdrojům další výpověď, která je validizuje. Zde vidím také hlavní přínos práce, která i přes svou značnou subjektivitu upřednostňující emickou perspektivu a setrvání v pozici narátora, vnáší relevantní argumenty do širšího diskurzu o dědictví éry pozdního socialismu a postupné liberalizaci společnosti.

Ať už jde o sebereflexi nebo reflexivní či komentovanou autobiografii, mající někdy podobu i ego dokumentu, je zvolený přístup v tomto případě cestou, kterému odpovídá i způsob psaní. Esejistický styl využívá celou řadu obrátů zkratkovitého pregnantního vyjádření, metafor i obrazivých vyjádření, krátké kapitoly jsou průběžně prokládány texty písní, které významově doplňují jejich obsah. Vytváří se tak specifická poetika, kde se střídá hlas narátora a zároveň autora s hlasy jiných citovaných autorů a básnickými písňovými texty. Aby se však tento metodologický postup stal skutečnou auto-etnografií, jak je rozvinuta např. u L. Wacquanta, schází jí následný kritický odstup a další strategie sběru dat a jejich vyhodnocení. Metodologická neukotvenost se pak promítá i do koncepce a struktury práce. Nejsou zde zřetelně oddělené tematické okruhy a čtenář pak jen intuitivně participuje na toku myšlenek, které na sebe volně navazují a vytvářejí pomyslné celky. Někdy je těžké najít osu vyprávění, text postrádá dynamiku, kontrasty a dochází i k opakování některých dřívějších sentencí. Textu by rozhodně prospělo krácení a jeho kondenzace do koherentnějších celků. Nedostatečný autorův odstup pak poškozuje celkové vyznění textu zvláště tehdy, kdy je patrná určitá zahořklost, rozčarování nad osudem písničkáře, který zůstává nepochopen dobou, pro kterou bojoval.

Nepříznivě při čtení textu působí i jeho formální stránka: nejednotnost v odkazování na literaturu, příliš dlouhé citace, nejasné přechody mezi odlišnými hlasy (autor textu, narátor,

citace) a zejména množství překlepů, které mnohdy znesnadňují čtení, nutí vracet se na začátek věty, aby čtenář pochopil, že věta, která nedává smysl, obsahuje slovo, které je tam omylem navíc apod.

I přes uvedené kritické připomínky se však domnívám, že text by měl být po důkladných úpravách či přepracování publikován. Nesporným přínosem bude zprostředkování bezprostřední blízkosti s postoji a myšlenkovým světem písničkáře a unikátním hudebním prostředím českého folku, který byl v jistém období místem pro alternativní myšlenky, avšak pod bedlivým státním dohledem, stejně tak jako ukázkou pozdější proměny hodnotového systému liberalizující se společnosti. Práce může být významným příspěvkem nejen k poznání tohoto specifického socio-kulturního prostředí, ale i k pochopení procesu sociálních proměn, které se odehrávají často jako malé dějiny v hloubi lidského rozjímání.

Doporučuji disertační práci k obhajobě.

Praha 14. 3. 2022

doc. Mgr. Daniela Stavělová, CSc.